

AANWEZIGHEID VAN EEN ECHTGENOOT – DE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS

A. DE VERSCHILLENDE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS

De aanwezigheid van een echtgenoot kan de voorbereiding van de overgang van een vermogen drastisch wijzigen.

In dit gedeelte stellen wij ons enkele vragen betreffende het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten, waarbij wij de gehele erfrechtelijke problematiek van de langstlevende echtgenoot zullen overslaan, die zal worden besproken in het volgende punt.

De kennis van het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten is, onder andere, van groot belang op drie momenten:

- > bij een successieplanning: onder meer om te bepalen van welke echtgenoot de over te dragen goederen eigendom zijn;
- > bij de feitelijke scheiding of de echtscheiding van de echtgenoten, vermits een gedeeltelijke of gehele vereffening van het huwelijksvermogensstelsel op dat moment kan of moet gerealiseerd worden;
- > wanneer het huwelijk ten einde komt door overlijden, vermits het huwelijksvermogensstelsel op dat moment ontbonden wordt.

Zo hoort men een echtgenoot wel eens praten over “zijn” vermogen, “zijn” geld en “zijn” onroerend goed, terwijl hij met gemeenschap van goederen getrouwd is en datgene waarvan hij meent dat het zijn exclusief eigendom is, gemeenschappelijk is aan hem en zijn echtgenoot. Hoeveel successieplanningen zijn er niet moeten herdacht worden na te hebben vastgesteld dat deze vraag niet goed geanalyseerd was? Zelfs in het kader van een ascendentenverdeling moet de eigenaar van het te verdelen vermogen nauwkeurig gekend zijn en moet men verder kijken dan “wat schijnt te zijn” (zelfs bij het nalezen van de oprichtingsakte van een vennootschap, die meestal niets zegt over deze kwestie).

Dit punt is essentieel om, bijvoorbeeld, te bepalen wie de schenking van de goederen (of alle andere daden van beschikking) zal moeten doen of om de rechten van de langstlevende echtgenoot op deze goederen te bepalen (vruchtgebruik of volle eigendom?).

B. HET STELSEL VAN DE SCHEIDING VAN GOEDEREN

- > Wanneer de echtgenoten gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen, behoudt elke echtgenoot de eigendom van zijn inkomsten, van de goederen die zijn eigendom waren voor het huwelijk en van de goederen die hij alleen verworven of gekregen heeft tijdens het huwelijk (art. 1466 B.W.).

Indien de goederen gezamenlijk werden verworven door de echtgenoten, zullen ze onverdeeld zijn en zullen ze onderworpen worden aan de gewone regels inzake onverdeeldheden, behoudens andere regels bepaald in het huwelijkscontract of in de akte van aankoop (het is bijvoorbeeld mogelijk om een onroerend goed in een andere verhouding te verwerven dan bij gelijke helften, bij voorbeeld 30% - 70%).

Er weze ook aan herinnerd dat, indien één echtgenoot niet aantoont dat de goederen zijn persoonlijke eigendom zijn of dat een bepaling van zijn huwelijkscontract ze als dusdanig aanwijst, die goederen vermoed onverdeeld zijn (art. 1468 B.W.).

- > Elke echtgenoot bezit het exclusief recht van beheer, genot en beschikking van zijn eigen goederen (art. 1466 B.W.; behoudens wettelijke uitzonderingen hierop: zo vereist de verkoop van de gezinswoning en van de stofferende huisraad die eigen zouden zijn aan één van de echtgenoten, zelfs indien ze gedeeltelijk dienen voor de beroepsactiviteit, de toestemming van beide echtgenoten, behoudens verhaal bij de rechtbank: art. 215 B.W.).

Indien de goederen onverdeeld zijn, wordt het beheer ervan normaal gezien onderworpen aan de gemeenschappelijke regels inzake onverdeeldheden: geen van beide mede-eigenaars vermag alleen daden van beheer (behoudens bewezen hoogdringendheid) of daden van beschikking (verkoop, schenking,...) te stellen.

Maar elke echtgenoot kan in principe de uitoonverdeeldheidtrekking van die onverdeelde goederen eisen en de verdeling ervan veroorzaken (behalve van de gezinswoning en de stofferende huisraad).

- > Kan een echtgenoot zijn eigen goederen schenken zonder beperking?

Deze vraag vereist een genuanceerd antwoord.

In principe kan elk der beide echtgenoten zijn eigen goederen schenken zonder de toestemming van de andere. Een echtgenoot kan zonder de instemming van de andere echter niet het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient of het huisraad dat aanwezig is in het goed schenken (art. 215 B.W.). In geval van weigering van de echtgenoot die geen eigenaar is, kan de rechtbank de andere echtgenoot machtigen tot de schenking, indien er geen gewichtige reden is voor die weigering.

Maar indien de echtgenoot-eigenaar de handeling toch stelt zonder de instemming van zijn echtgenoot en zonder machtiging van de rechtbank, kan de schenking nietig worden verklaard op verzoek van de niet-schenkende echtgenoot (die vordering moet worden ingesteld binnen een termijn van één jaar na kennisname van deze schenking).

C. HET STELSEL VAN DE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN

- > Indien de echtgenoten gehuwd zijn met gemeenschap van goederen (of met scheiding van goederen met toevoeging van een gemeenschap van aanwinsten), bestaat er een vermoeden van gemeenschap: behoudens andersluidend beding in het huwelijkscontract is elk goed van het koppel waarvan niet bewezen is dat het eigen is, gemeenschappelijk (art. 1405 B.W.). Dit betekent dat hij die beweert dat een goed zijn eigen goed is, twee dingen moet aantonen: **ten eerste**, dat het goed in kwestie een eigen goed is vermits het onder een wettelijke categorie van eigen goederen valt of onder een geval dat is bepaald door het huwelijkscontract en **vervolgens**, dat dit goed werkelijk onder die categorie valt.

Voorbeeld: indien een echtgenoot stelt dat een bepaald goed een eigen goed is, moet hij verduidelijken waarom dit goed een eigen goed zou zijn (vermits het voortkomt uit een schenking, een nalatenschap,...) en moet hij vervolgens bewijzen dat dat goed wel degelijk onder die categorie valt (hij moet het bewijs leveren van de schenking of van de erfenis, hetgeen moeilijk zal zijn als hij geen geschrift of andere elementen in zijn bezit heeft).

Het volstaat niet te stellen dat een effect zich op een rekening op naam van één van de echtgenoten bevindt om aan te tonen dat dat effect eigen zou zijn aan die echtgenoot.

Wij onthouden ook dat, in het wettelijk stelsel, alle inkomsten gemeenschappelijk zijn, **zelfs de inkomsten van de eigen goederen**: alle inkomsten van eigen onroerende goederen of eigen effecten zijn dus gemeenschappelijk, zoals ook alle beroepsinkomsten.

Het is dus van wezenlijk belang om goed te begrijpen dat, indien men eigen goederen heeft, de inkomsten van die eigen goederen gemeenschappelijk zijn. Dit wil dus zeggen dat, als ik 100 effecten X geërfd heb die ik op een effectenrekening gedeponneerd heb, de inkomsten (de dividenden) van die effecten gemeenschappelijk zullen zijn. Als ik die dividenden wederbeleg in effecten die ik eveneens op de effectenrekening zet, vermeng ik eigen goederen (de oorspronkelijke effecten) met de gemeenschappelijke goederen (de nieuwe effecten die zijn verworven met de inkomsten). Als het nadien niet meer mogelijk is om de eigen goederen te onderscheiden van de gemeenschappelijke goederen, is er een vermoeden dat alles gemeenschappelijk is. Dit zal burgerrechtelijke gevolgen (bijvoorbeeld, de grondslag van de goederen waarop beslag kan worden gelegd door de gemeenschappelijke schuldeisers zal groter zijn) en fiscale gevolgen (de belastbare basis betreffende de erfbelasting zal hierdoor gewijzigd worden) teweegbrengen.

Bij een dergelijke verrijking van het ene vermogen (eigen of gemeenschappelijk) ten nadele van het andere (gemeenschappelijk of eigen) voorziet de wet ook in een “vergoedingsregeling” bij de ontbinding van het stelsel

> Welke goederen zijn eigen in het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen?

We onthouden er enkele:

- > De goederen die eigendom zijn van elk der echtgenoten op de dag van het huwelijk.
- > De goederen die elke echtgenoot alleen verwerft, gedurende het huwelijk, door **schenking, nalatenschap of testament**.
- > De goederen die tijdens het stelsel verworven worden en waarvan een gedeelte reeds eigendom was van de verkrijgende echtgenoot (een echtgenoot koopt van zijn broer het gedeelte dat laatstgenoemde bezit in een onroerend goed dat zij samen geërfd hebben van hun vader).
- > De goederen die eigen goederen vervangen (zaakvervanging of wederbelegging): de geërfde effecten x werden vervangen door effecten y; de effecten y zijn eigen (indien bewezen wordt dat zij werden verworven met de opbrengst van de effecten x en indien bewezen wordt dat de effecten x werden verkregen via een erfenis).

> Kan een echtgenoot een gemeenschappelijk goed schenken zonder de instemming van de andere?

In principe beheren de echtgenoten die gehuwd zijn onder het wettelijk stelsel de goederen die deel uitmaken van de gemeenschap op concurrentiële wijze (elke echtgenoot beheert de goederen alleen in het belang van de gemeenschap). Het Burgerlijk Wetboek heeft echter in uitzonderingen voorzien op dit concurrentieel bestuur (art. 1418 en 1419 B.W.). Zo kan een echtgenoot, behoudens wettelijke uitzonderingen, zonder de instemming van de andere, geen goederen schenken die deel uitmaken van het gemeenschappelijke vermogen, zelfs niet ten gunste van een gemeenschappelijk kind.

D. DE INBRENG IN GEMEENSCHAP

De toekomstige echtgenoten (of de echtgenoten tijdens hun huwelijk via een wijziging van huwelijksstelsel) kunnen, bij huwelijkscontract, eigen goederen inbrengen in de gemeenschap (of in een gemeenschap van aanwinsten). Deze inbreng kost slechts 50 € registratierechten + notariskosten.

Het is trouwens mogelijk te bepalen dat de inbreng zal worden ontbonden in geval van echtscheiding, hetgeen betekent dat de inbrengende echtgenoot het ingebrachte goed zal kunnen terugnemen zonder vergoeding.

Voorbeelden (in Vlaanderen):

- > Tijdens zijn huwelijk erft de Heer X van zijn vader effecten van een vennootschap voor een bedrag van 500.000 €. Hij sterft twee jaar later en zijn nalatenschap bevat enkel hetgeen hij geërfd heeft, dit wil zeggen een vermogen van 500.000 €. Hij is gehuwd en zijn echtgenote is zijn enige erfgenaam.

Bij zijn overlijden is de langstlevende echtgenoot erfbelasting verschuldigd op 500.000 €, dit is 87.000 €.

Indien de Heer X de geërfde effecten had ingebracht in de gemeenschap door verandering van huwelijkscontract, zou Mevrouw erfbelasting verschuldigd zijn geweest op de helft van 500.000 €, dit is 19.500 € (fiscaal voordeel: 67.500 €). Dankzij de inbreng in de gemeenschap, is Mevrouw, immers en voor 50 €, eigenaar geworden van de helft van de effecten.

- > De Heer X heeft geen kinderen. Hij wil trouwen met een dame die drie kinderen heeft. Hij wil een onroerend goed (die niet dienst doet als voornaamste gezinswoning) met een waarde van 500.000 € overlaten aan zijn echtgenote en aan de kinderen van die laatste.

Men zou hem ook hier kunnen adviseren om voor het gemeenschapsstelsel te kiezen en om zijn onroerend goed in te brengen in die gemeenschap.

Indien hij sterft, valt het gemeenschappelijk geworden vermogen in volle eigendom toe aan de langstlevende echtgenoot (indien de overledene overlijdt zonder descendent, erft de langstlevende echtgenoot in volle eigendom het aandeel van de overledene in de gemeenschap) maar die laatste zal, ook hier, slechts belast worden op de helft van dat vermogen.

E. HET HUWELIJKSVOORDEEL ALS OVERLEVINGSRECHT

Het huwelijksvoordeel als overlevingsrecht is een beding van het huwelijkscontract dat tussen de echtgenoten een andere verdeling dan bij helften van de gemeenschap bepaalt. Het meest voorkomende huwelijksvoordeel als overlevingsrecht is de volledige toewijzing in volle eigendom van de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot ("langstleeft al"-beding).

Hier moet men opletten met het feit dat, hoewel dit beding op burgerlijk vlak aanzien wordt als een beding ten bezwarende titel tussen echtgenoten, het VCF (art. 2.7.1.0.4 VCF) en het Wetboek van successierechten (art. 5) voorzien in een heffing van een erfbelasting (successierechten) op wat de langstlevende echtgenoot verkrijgt in de gemeenschap **dat meer bedraagt dan zijn helft hierin**. Dit kan leiden tot niet gewenste (en aanzienlijke) meerbelasting (en wie leest er aandachtig zijn huwelijkscontract op na?).

Voorbeeld (in Vlaanderen)

De Heer X en Mevrouw Y zijn gehuwd met gemeenschap van goederen en hebben een gemeenschappelijk kapitaal van 1 miljoen €. Zij hebben drie kinderen. In het huwelijkscontract is voorzien in een volledige

toebedeling van de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot.

De Heer X sterft in 2014, Mevrouw Y is dan 76 jaar. Mevrouw Y sterft in 2016.

Als het huwelijkscontract een beding van volledige toewijzing in volle eigendom van de gemeenschap bevat, zal Mevrouw Y via dit beding de gehele gemeenschap verkrijgen en zal zij, bij toepassing van artikel 2.7.1.0.4 VCF erfbelasting verschuldigd zijn op 500.000 €. Zij zal dus 87.000 € aan erfbelasting betalen. Bij haar later overlijden zullen de drie kinderen belast worden op 913.000 € (kapitaal van 1 miljoen € -de door hun moeder betaalde erfbelasting), dit wil zeggen elkeen op 304.333 €. Zij zullen samen 102.510 € aan erfbelasting betalen in de nalatenschap van hun moeder.

De gecumuleerde erfbelasting voor de twee nalatenschappen bedraagt dus **189.510 €**.

Zonder deze clause zouden volgende erfbelastingen verschuldigd zijn geweest:

- > Overlijden van de Heer X: Mevrouw wordt belast op 16 % (dit is het tarief voor het vruchtgebruik van een persoon van 76 jaar) op de helft van het gemeenschappelijke vermogen, dit is op 80.000 €, en de door haar hierop te betalen erfbelasting bedraagt 4.200 €. De kinderen zullen belast worden op de naakte eigendom van de helft van de huwgemeenschap die in de nalatenschap van hun vader is gevallen (500.000 € - 80.000 €), hetzij elk op 140.000 €. De door de kinderen verschuldigde erfbelasting bedraagt alsdan en in totaal 28.800 €. Totaalbedrag van de erfbelasting in de nalatenschap van de Heer X = 33.000 €.
- > Overlijden van Mevrouw Y: Erfbelasting enkel op haar helft van de gewezen gemeenschapsgoederen min aftrek van de met deze goederen door haar betaalde en verschuldigde erfbelasting in de nalatenschap van wijlen haar echtgenoot, hetzij op 495.800 € (500.000 € - 4.200 €). Elk kind wordt aldus belast op 165.266 €, hetzij een erfbelasting van 11.874 € elk. De totaal verschuldigde erfbelasting in deze nalatenschap bedraagt dus bedragen 35.622 €.

De gecumuleerd verschuldigde erfbelasting voor de twee nalatenschappen samen bedraagt dan **68.622 €**. Verschil met de hoger uiteengezette oplossing: 120.888 €!

In een dergelijke situatie zouden de echtgenoten er dus fiscaal gezien alle belang bij hebben om hun huwelijkscontract te wijzigen en voormelde clause weg te laten.

Indien de echtgenoten zich echter de keuze zouden willen voorbehouden om, al dan niet, een dergelijke clause doorgang te laten vinden bij het overlijden van de eerststervende, zou een "optie"-beding kunnen worden ingelast in het huwelijkscontract.

Op deze wijzen hoeven zij dus vandaag niet te beslissen over de gekozen optie maar zou de langstlevende echtgenoot, na het overlijden van de eerst stervende echtgenoot, 3 of 4 maanden de tijd hebben om te beslissen wat voor hem/haar de meest voordelige optie zou zijn, zowel ter bescherming tegen de kinderen (toebedeling in volle eigendom) als teneinde te hoge erfbelasting te vermijden (geen toebedeling van meer dan de helft in volle eigendom of enkel van welbepaalde goederen). Een dergelijk optioneel beding wordt trouwens steeds vaker voorgesteld door de notarissen.